



SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

PM
2025-02-04

Ärendenummer NV-00920-25

PM:t beslutades av Naturvårdsverket i januari 2025 (NNV-00920-25).

Naturvårdsverket och HaV har i mars 2026 kommit överens om att PM:t ska uppdateras i juni 2026 för att följa vokabulären i naturestaureringsförordningen (exemplvis byta ut ordet naturtyp till livsmiljötyp) och vid behov justera innehållet enligt de synpunkter som framkommit då de livsmiljötypsvisa vägledningarna har tagits fram. Efter uppdateringen ska både Naturvårdsverket och HaV godkänna PM:t.

Naturtypsvägledningar

Nedan följer läsanvisning och begreppsförklaringar till vägledningar för naturtyper i art- och habitatdirektivet

Detta PM har tagits fram av en arbetsgrupp med utredare på Naturvårdsverket (*Conny Jacobson, Mikael Lindberg*) och på Havs- och vattenmyndigheten (*Susanna Lindeman, Erik Årnfelt, Mia Pantzar*) med stöd av Artdatabanken (*Per Toräng, Christina Halling och Eddie von Wachenfeldt*).

Dokumentet följer strukturen i den nya mallen för naturtypsvägledningar och ska ersätta [motsvarande dokument](#) som finns publicerat på Naturvårdsverkets hemsida.

Innehåll

Inledning	4
Syfte med de naturtypsvisa vägledningarna	5
Förklaring av respektive avsnitt i de naturtypsvisa vägledningarna	5
Namn på naturtypen samt EU-kod	5
Naturtypens kortnamn på svenska	5
Naturtypens namn på engelska	5
Svenskt utförligt namn på naturtypen	5
EU-kod.....	5
Beskrivning av naturtypen.....	6
Beskrivning enligt den EU-gemensamma tolkningsmanualen	6
Beskrivning av naturtypen i Sverige	6
Undertyper i Sverige – utgår om naturtypen saknar undertyper i Sverige	6
Regional variation inom Sverige	6
Bedömning av gott tillstånd och inte gott tillstånd.....	6
Naturtypens karakteristiska och typiska arter.....	8
Gränsdragning mot andra naturtyper, överlapp och komplexa naturtyper	8
Vanliga hot och påverkansfaktorer, samt åtgärder för bevarande	10
Övrigt om naturtypen	10
Referenser	10
Definitioner av nyckelbegrepp	10
Bevarandemål	10
Bevarandeplan	11
Gott tillstånd respektive inte gott tillstånd	11
Gynnsam bevarandestatus (GYBS)	11
Karakteristiska och typiska arter.....	12
Komplex naturtyp	13
Naturtyp	14
Vem gör vad	15
Europeiska miljöbyrån (European Environment Agency, EEA)	15
Havs- och vattenmyndigheten (HaV)	15
Naturvårdsverket.....	15
SLU Artdatabanken	15
Förvaltningsmyndigheter av Natura 2000-områden	15

Inledning

Enligt Sveriges senaste rapportering förekommer 89 naturtyper som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv¹ bilaga I. Direktivet definierar inte hur de olika naturtyperna ska avgränsas utan hänvisar till riktlinjer för tolkning som anges i en särskild tolkningsmanual – *Interpretation Manual of European Union Habitats*². Över tid har tolkningsmanualen uppdaterats, bland annat till följd av anslutningen av nya EU-medlemsstater. Den senaste versionen godkändes av Habitatkommittén³ år 2013. Manualen publiceras av EU-kommissionen. Även EU:s vägledning för Art- och habitatdirektivets Artikel 17-rapportering⁴ är ett centralt styrdokument för de nationella naturtypsvägledningarna.

Sverige har, likt flera andra medlemsstater, valt att översätta och förtydliga EU:s tolkningsmanual-utifrån nationella förhållanden. Tolkingsmanualen ger enligt habitatdirektivets bilaga I riktlinjer för tolkningen av naturtyperna. Medlemsstaterna har inom ramen för detta en viss tolkningsfrihet, förutsatt att tolkningen är i linje med Art- och habitatdirektivets övergripande mål. Beskrivningarna av naturtyperna varierar i tolkningsmanualen – vissa är utförliga och andra mer kortfattade. Det finns ofta ett större behov av nationella förtydliganden för de naturtyper som har mer kortfattade beskrivningar.

En svensk vägledning har tagits fram för respektive naturtyp som förekommer i Sverige⁵. Alla vägledningar följer en gemensam mall. Det här dokumentet beskriver innehållet i de naturtypsvisa vägledningarna, inklusive förklaringar av avsnitt och

nyckelbegrepp. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har gemensamt tagit fram detta dokument. Respektive myndighet har även fatta beslut om dokumentet. Naturvårdsverkets beslutade att PM gäller som vägledning vid revideringen av de nationella naturtypsvisa vägledningarna den 30 januari 2025. Havs- och vattenmyndigheten beslutade att PM gäller ... XXX [datum]⁶.

Ordet naturtyp förekommer frekvent i texten och avser alltid livsmiljötyper listade i Art- och habitatdirektivets bilaga 1 (se även Definitioner av nyckelbegrepp). Eventuellt finns det anledning att i ett senare skede använda begreppet livsmiljötyp konsekvent och frågå ordet naturtyp.

¹ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

² Interpretation Manual of European Union Habitats, EUR 28. Se referens i inledningen av Bilaga I till direktivet.

³ Kommittén har tillsatts i enlighet med artikel 20 i art- och habitatdirektivets.

⁴ DG Environment. 2023. Reporting under Article 17 of the Habitats Directive: Guidelines on concepts and definitions – Article 17 of Directive 92/43/EEC, Reporting period 2019-2024. Brussels.

⁵ Vägledningarna finns publicerade på Naturvårdsverkets hemsida: [\[länk\]](#).

⁶ Det här dokumentet ersätter det tidigare stöddokumentet "Gemensam text för vägledningarna för de svenska naturtyperna i habitatdirektivets bilaga 1" (NV-04493-11), från 2011.

Syfte med de naturtypsvisa vägledningarna

De nationella naturtypsvisa vägledningarna förtydligar hur den EU-gemensamma tolkningsmanualen ska tillämpas i Sverige. Vägledningarna anger den officiella svenska tolkningen av respektive naturtyp, samt erbjuder ett stöd till länsstyrelser och andra aktörer i arbetet med att identifiera och avgränsa naturtyperna i landskapet (både inom och utanför Natura 2000-områden), bedöma naturtypsförekomsternas tillstånd och ta fram bevarandeplaner för Natura 2000-områden.

Syftet med vägledningarna är också att säkerställa en konsekvent tolkning och hantering av naturtyperna i hela Sverige. Naturtypsvägledningarna sätter ramarna för fältkartering, fjärranalys och övervakning, men ersätter inte behovet av till exempel manualer för fältinventering eller flygbildstolkning.

Förklaring av respektive avsnitt i de naturtypsvisa vägledningarna

Nedan följer en förklaring av respektive avsnitt i vägledningarna. Varje naturtypsvägledning innehåller följande avsnitt:

- Namn på naturtypen samt EU-kod
- Beskrivning av naturtypen
- Bedömning av gott tillstånd och inte gott tillstånd
- Naturtypens karakteristiska och typiska arter
- Gränsdragning mot andra naturtyper
- Vanliga hot och påverkansfaktorer samt åtgärder för bevarande
- Övrigt om naturtypen
- Referenser

Namn på naturtypen samt EU-kod*Naturtypens kortnamn på svenska*

De officiella namnen på naturtyperna är långa och har i flera fall fått kortare namn på svenska för vardagligt bruk. Vissa kortnamn har ändrats under årens lopp.

Naturtypens namn på engelska

Det namn på naturtypen som finns i den engelska versionen av art- och habitatdirektivet.

Svenskt utförligt namn på naturtypen

Det svenska namnet på naturtypen i den officiella svenska översättningen av art- och habitatdirektivet. Samma namn används i [Förordning om Områdesskydd enligt miljöbalken \(1998:1252\)](#) bilaga 4.

EU-kod

I habitatdirektivets bilaga I har varje naturtyp en fyrsiffrig kod. Denna ska i linje med beslut av habitatkommittén och EU-kommissionen bland annat användas i formulär för upplysningar om områden som föreslagits att pekas ut som Natura 2000-områden. Över tid har koderna kommit att användas även i andra sammanhang där naturtyperna omnämns. I några fall är en siffra i koden utbytt mot en bokstav. En komplett lista med

namn och EU-kod för alla i Sverige förekommande naturtyper finns i bilaga 4 till förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Beskrivning av naturtypen

Beskrivning enligt den EU-gemensamma tolkningsmanualen

Ordagrann kopia av hur naturtypen definieras på engelska i den EU-gemensamma tolkningsmanualen, Interpretation Manual, version EUR 28 från 2013. Text som beskriver regionala variationer av naturtypen (så kallade ”sub-types” eller undertyper på svenska) inkluderas bara om undertypen finns i Sverige.

Beskrivning av naturtypen i Sverige

Beskrivningen utgår från originaltexten i den EU-gemensamma tolkningsmanualen. Särskilda aspekter utifrån svenska förhållanden beskrivs, motiveras eller utvecklas.

Undertyper i Sverige – utgår om naturtypen saknar undertyper i Sverige

Lista över de undertyper till naturtypen från Interpretation Manual som förekommer i Sverige. I vissa fall listas ytterligare undertyper av nationellt intresse, inklusive en beskrivning och motivering till varför de lagts till

Regional variation inom Sverige

En del naturtypers särdrag varierar i någon mån beroende på var de förekommer geografiskt. I det här avsnittet inkluderas regionala variationer som kan vara av betydelse för klassning, bedömning av tillstånd och avgränsning, inklusive relevanta variationer som nämns i Interpretation Manual.

Bedömning av gott tillstånd och inte gott tillstånd

Avsnittet beskriver generella kriterier för när en förekomst av naturtypen kan bedömas vara i gott tillstånd respektive inte gott tillstånd. Notera att föregående avsnitt i vägledningen beskriver kriterierna för vad som är naturtyp eller inte, medan det här avsnittet handlar om att bedöma en naturtypsförekomsts tillstånd. ”Gott tillstånd” definieras i restaureringsförordningens artikel 3 punkt 4, se avsnittet Definitioner av nyckelbegrepp.

Det övergripande målet i art- och habitatdirektivet är att de naturtyper och arter som omfattas av direktivet ska återställas till, och därefter bibehålla, ”gynnsam bevarandestatus” (se avsnittet Definitioner av nyckelbegrepp). Bedömningen av en naturtyps bevarandestatus i en viss region baseras delvis på tillståndet i varje enskild förekomst (”gott” eller ”inte gott” tillstånd) oavsett om den ligger inom eller utanför ett Natura 2000-område⁷. Definitionen av ”gynnsam bevarandestatus” har enligt direktivet eller den svenska förordningen om områdesskydd § 16 ingen uttalad koppling till någon viss områdesstorlek eller antal områden, och även i EU-domstolens rättspraxis används

⁷ DG Environment. 2023. Reporting under Article 17 of the Habitats Directive: Guidelines on concepts and definitions – Article 17 of Directive 92/43/EEC, Reporting period 2019-2024. Brussels

begreppet för bedömningar i allt från lokal skala till nationell, biogeografisk region och EU-nivå.

Om ”gott tillstånd” råder eller inte bedöms enligt definitionen alltid för ett område av en naturtyp, och ett område med gott tillstånd bidrar till att uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus för naturtypen. När det gäller marina naturtyper, där havsmiljödirektivet gäller, ska en yta med gott tillstånd även bidra till att god miljöstatus uppnås eller bibehålls.

Informationen i detta avsnitt ska ge vägledning om vilka egenskaper som är avgörande för bedömning av tillståndet, särskilt avseende strukturer, funktioner och typiska arter. Processer kan ingå i detta, t.ex. aktiv torvbildning på högmossar. Vilka arter som förekommer i en yta av en naturtyp varierar i någon mån beroende var i Sverige den finns och vilka förhållanden som råder där. För att ett enskilt område ska kunna ha gott tillstånd behöver det även finnas tillräckligt av typiska arter där.

Närliggande förekomster av samma naturtyp kan ha olika tillstånd. I EU:s officiella Natura 2000-databas (baserad på Standard Data Form, SDF, tidigare kallat ”standardiserad datablankett” på svenska, nu ”ett formulär för upplysningar om Natura 2000-områden”⁸) har tillståndet tidigare enbart redovisats i form av en *sammanvägd* bedömning av alla förekomster av en viss naturtyp inom Natura 2000-området i fråga. Notera att formatet för SDF reviderades år 2023 och från 1 februari 2025 ska redovisningen av varje naturtyp delas upp i arealer med gott respektive inte gott tillstånd. Under en övergångsperiod accepteras även areal i okänt tillstånd.

EU:s restaureringsförordning ställer krav på att medlemsstaterna ska genomföra åtgärder för att nå tillräcklig areal naturtyp och andel av den i gott tillstånd i hela landskapet. Bevarandemål och bevarandeåtgärder i Natura 2000-områden ska bidra till att nå tillräcklig areal av naturtyperna i gott tillstånd för att uppfylla dessa. Arealerna i gott tillstånd ska bl.a. bidra till att gynnsam bevarandestatus för en naturtyp nås på biogeografisk nivå. För enskilda Natura 2000-områden ska bevarandemål sättas utifrån områdets förutsättningar. Utom vid exceptionella omständigheter bör bevarandemål och bevarandeåtgärder bidra till att *alla* naturtypsförekomster inom Natura 2000 når *gott tillstånd*, bland annat eftersom det är de viktigaste områdena för naturtyperna som ska pekas ut till Natura 2000. Mer om bevarandemål står i avsnittet ”Definition av nyckelbegrepp” längre fram.

En tolkning att ”gott tillstånd” skulle ha exakt samma innebörd för alla områden är normalt inte naturvårdsbiologiskt rimlig, eftersom de naturgivna förutsättningarna varierar mellan områden, och eftersom en gynnsam bevarandestatus bland annat förutsätter en tillräcklig variation av förekomster av naturtypen för att säkra dess långsiktiga livskraft. Om t.ex. alla rikkärr skulle vara likadana skulle summan av sådana rikkärr inte täcka den variation som krävs för att hysa alla typiska arter knutna till

⁸ KOMMISSIONENS GENOMFÖRANDEBESLUT (EU) 2023/2806 av den 15 december 2023 om ett formulär för upplysningar om Natura 2000-områden

rikkärr, eller innehålla alla strukturer och funktioner som totalt sett behöver finnas för att nå gynnsam bevarandestatus över ett större område.

För att nå målet gynnsam bevarandestatus i sin helhet behöver det finnas viss variation och då kan vissa rikkärr till exempel ha fler orkidéer, andra kan sakna orkidéer, vissa kan ha kalkrikare grundvatteninflöde och andra inte riktigt lika kalkrikt, vissa kan ha näringsrikare förhållanden och andra näringsfattigare o.s.v. Det finns samtidigt gränser för hur mycket förhållandena kan variera och ändå ha gott tillstånd. Om exempelvis ett rikkärr i ett näringsfattigt område blir för näringsrikt kan det växa igen, och då kommer ytan först ha ”inte gott tillstånd” och sedan övergå till att inte längre vara naturtyp.

Varje plats med gott tillstånd ska bidra till att nå gynnsam bevarandestatus. En del av definitionen av ”gynnsam referensareal” i EU:s förordning om restaurering av natur är, i linje med ovanstående, att arealen behöver vara tillräcklig för ”samtliga signifikanta ekologiska variationer inom dess naturliga utbredningsområde” av en livsmiljötyp (se artikel 3.8).

Naturtypens karakteristiska och typiska arter

Tabell över naturtypens karakteristiska och typiska arter. Tabellen innehåller länkar för varje art till webbplatsen Artfakta där det finns information om arter. I tabellen indikeras vilka arter som är karakteristiska (K), typiska (T), och i vilken biogeografisk region de förekommer eller är lämpliga som indikatorer. Dessutom anges i vissa fall vilka arter som är lämpade för att indikera naturtypens bevarandestatus på biogeografisk skala och vilka arter som är lämpade för att bedöma tillståndet i enskilda objekt.

Tabellen över K- och T-arter är inte komplett utan är ett urval. Karakteristiska arter är utvalda för att stödja tolkningen och avgränsningen av naturtyper. Typiska arter kan indikera naturtypens tillstånd samt förändringar i tillståndet eller bevarandestatus. Vilka arter som nyttas i uppföljning och övervakning och hur beskrivs närmare i särskilda uppföljningsmanualer. Notera att en art kan vara både karakteristisk och typisk för en eller flera naturtyper. Typiska arter ingår i begreppet gynnsam bevarandestatus, se 16§ Förordning om Områdesskydd enligt miljöbalken (1998:1252). För en utförligare beskrivning av skillnaden mellan karakteristiska och typiska arter, se avsnitt ”Definitioner av nyckelbegrepp”.

I vilken grad det kan bli aktuellt att klassa ett område som naturtyp när karaktäristiska eller typiska arter saknas beror på respektive naturtyps definition. Avsaknad av de här arterna kan vara naturlig (till exempel till följd av variation i tid och rum, utbredningsområde, osv.) eller bero på att naturtypens tillstånd inte är gott.

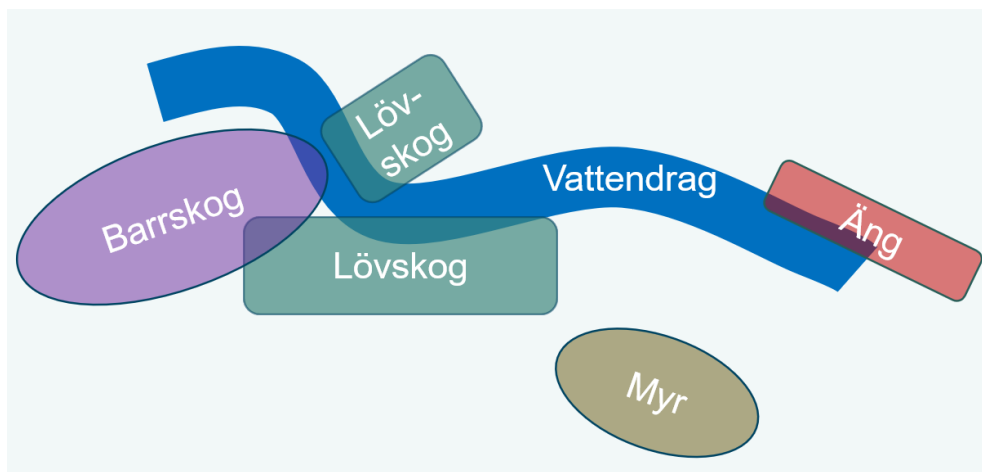
Gränsdragning mot andra naturtyper, överlapp och komplexa naturtyper

Avsnittet beskriver hur naturtypen kan särskiljas från andra likartade naturtyper, fastställer om det är en komplex naturtyp och hur eventuellt överlapp mellan naturtyper ska hanteras.

I praktiken är övergången mellan angränsande naturtyper ofta diffus - det vill säga gränsen för var en naturtyp börjar en annan naturtyp slutar är otydlig. Till exempel är geografiskt överlapp mellan vattendrag och svämningsberoende naturtyper (se *Figur 1*)

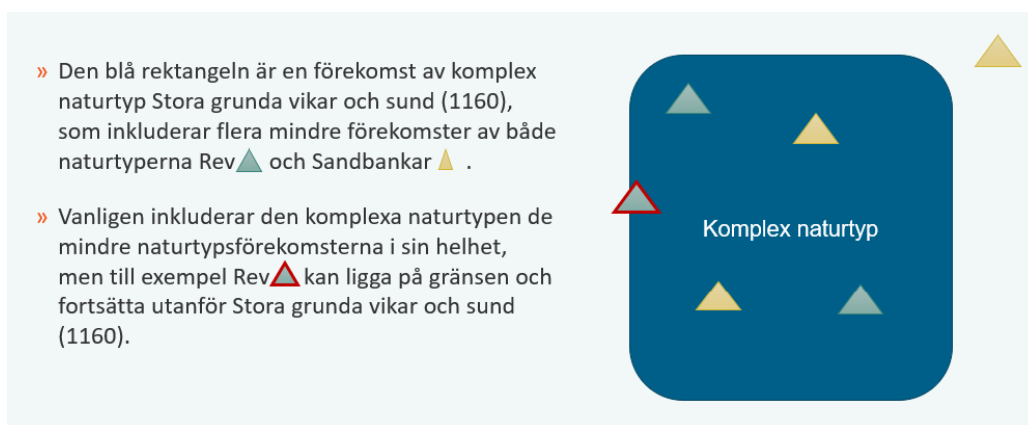
mer regel än undantag. Företräde får inte leda till att en naturtyp inte registreras alls för Natura 2000-områden eller att arealen av en naturtyp väsentligt minskar till förmån för den naturtyp som får företräde. I de fall då en överlappande areal är av väsentlig betydelse för två naturtyper bör den arealen alltså räknas till bägge.

Komplexa naturtyper innebär att relativt stora arealer med överlapp mellan flera naturtyper ska registreras i sin helhet, se utförligare beskrivning av komplexa naturtyper i avsnitt ”Definitioner av nyckelbegrepp” och (Figur 2).



Figur 1. Schematisk figur över hur naturtyper geografiskt kan överlappa varandra.

Naturtypsvägledningarna sätter ramar för gränsdragning samt hantering av överlapp och ska användas som grund för både fältkartering, fjärranalys och övervakning. Minsta karteringsenhet kan variera och beror på vilken metodik som används. Vald karteringsmetodik för Natura 2000-områden kan göra att små naturtypsförekomster inte syns i kartan, men de ska ändå registreras i Natura 2000-databasen (SDF) och i bevarandeplaner samt tas hänsyn till i förvaltning och prövning.



Figur 2. Schematisk bild över komplex naturtyp

Vanliga hot och påverkansfaktorer, samt åtgärder för bevarande

Avsnittet beskriver den övergripande hotbilden mot naturtypen i Sverige, inklusive exempel på påverkansfaktorer, hot och lämpliga bevarandeåtgärder. Informationen är baserad på Sveriges officiella rapportering till EU enligt artikel 17 i art- och habitatdirektivet. Eventuella väsentliga skillnader i olika delar av landet klargörs i avsnittet.

Övrigt om naturtypen

Naturtypens motsvarighet i andra klassningssystem, enligt Interpretation Manual, och andra relevanta klassningssystem ur ett svenskt perspektiv. Några exempel är Eunis, vegetationstyper i Norden, hydromorfologiska typer och våtmarkstyper enligt våtmarksinventeringen.

Referenser

En lista med de referenser som används i respektive vägledning, samt eventuella webblänkar som omnämns.

Definitioner av nyckelbegrepp

Nedan följer exempel på begrepp som används i de naturtypsvisa vägledningarna och definitioner av dessa. För mer information om och definitioner av andra nyckelbegrepp och koncept som följer av art- och habitatdirektivet, se Naturvårdsverkets hemsida.

Bevarandemål

Definition enligt Naturvårdsverkets Handbok 2017:1. Bevarandemålen beskriver vad syftet för utpekade naturtyper och arter innebär i praktiken, närmare bestämt hur området ska bidra till det övergripande målet om en gynnsam bevarandestatus för berörda naturtyper och arter (se artikel 2.2 i habitatdirektivet). Bevarandemålen formuleras enligt kriterierna för gynnsam bevarandestatus i art- och habitatdirektivet, som även ingår i 16§ förordning om områdesskydd enligt miljöbalken (1998:1252). Målen ska vara specifika och precisa⁹, men behöver bara vara kvantitativa och mätbara om det krävs för att säkerställa den eftersträlvade bevarandestatusen för det aktuella området¹⁰. De lägsta mål som bör fastställas är ”förhindra försämring” eller ”bibehållande”, utom i de fall det kan förklaras eller motiveras med exceptionella omständigheter (som exempelvis har att göra med återställningsbehoven hos en annan livsmiljö)¹¹. Högre mål än så är ofta motiverat för att bidra till att nå gynnsam bevarandestatus för området, för biogeografiska regionen och för Sverige och EU som helhet. Bevarandemålen och bevarandeåtgärderna kan justeras över tid¹² i takt med ökad kunskap och eventuellt ändrade behov för att nå gynnsam bevarandestatus.

⁹ Se bl.a. EU-domstolens dom i mål C 116/22, punkt 105, 107, 114.

¹⁰ Se bl.a. EU-domstolens dom i mål C-116/22, punkt 117). Se även mål C-85/22 punkt 79-85 m.fl.

¹¹ Se EU-kommissionens beslut om standardiserad datablankett för Natura 2000 (”SDF”), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202302806

¹² Se EU-domstolens dom i mål C-116/22 punkt 129-131

Bevarandeplan

Ett dokument som bland annat ska beskriva det övergripande bevarandesyftet, de specifika bevarandemål samt vilka bevarandeåtgärder som behövs för ett enskilt Natura 2000-område. Länsstyrelsen ansvarar för att det finns en fastställd bevarandeplan per område enligt 17 § förordning om områdesskydd enligt miljöbalken (1998:1252).

Bevarandeplanerna finns att läsa via kartverket Skyddad natur¹³ hos Naturvårdsverket.

Gott tillstånd respektive inte gott tillstånd

Gott tillstånd respektive inte gott är de begrepp som används i bedömningen av ett enskilt område (normalt en enskild förekomst av en naturtyp). Inom t.ex. ett Natura 2000-område kan samma naturtyp förekomma i flera geografiskt avgränsade områden / förekomster, med olika tillstånd.

Begreppet ”gott tillstånd” definieras i EU:s restaureringsförordning, se artikel 3 punkt 4, enligt följande (observera att ”livsmiljötyp” i förordningen motsvaras av ”naturtyp” i denna nationella vägledning): *”Gott tillstånd: vad gäller ett område i en livsmiljötyp, ett tillstånd där en livsmiljötyps viktigaste egenskaper, särskilt dess struktur, funktioner och typiska arter eller typiska artsammansättning, avspeglar den höga nivå av ekologisk integritet, stabilitet och resiliens som är nödvändig för att säkerställa att den bibehålls på lång sikt och således bidrar till att uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus för en livsmiljö, om den berörda livsmiljötypen förtecknas i bilaga I till direktiv 92/43/EEG, och i marina ekosystem bidrar till att god miljöstatus uppnås eller bibehålls.”*. Om något av detta inte uppfylls har ytan ”inte gott tillstånd”.

Gynnsam bevarandestatus (GYBS)

Gynnsam bevarandestatus definieras i art- och habitatdirektivet och i 16§ Förordning om Områdesskydd enligt miljöbalken (1998:1252).

En naturtyps bevarandestatus anses ”gynnsam” när

- dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande, och
- den särskilda struktur och de särskilda funktioner som är nödvändiga för att den skall kunna bibehållas på lång sikt finns, och sannolikt kommer att finnas under en överskådlig framtid, och
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

En arts bevarandestatus (t.ex. för en typisk art) anses ”gynnsam” när

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö, och
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid, och

¹³ <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>.

- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer skall bibehållas på lång sikt.

Karakteristiska och typiska arter

Karakteristiska arter

Karakteristiska arter är utvalda för att stödja tolkningen och avgränsningen av naturtyper. Begreppet kommer i fråga i EU:s tolkningsmanual, "Interpretation manual of European union habitats" (DG Environment 2013) och härstammar från ett växtsociologiskt perspektiv. De karakteristiska arter som är upptagna i EU-manualen är utvalda för EU som helhet om inte annat anges, och ger därför inte alltid lättolkad vägledning för enskilda medlemsstater som berörs av respektive naturtyp. I de svenska vägledningarna är urvalet av karakteristiska arter anpassat till svenska förhållanden. En karakteristisk art kan också vara en typisk art för naturtypen.

Karakteristiska arter utmärker naturtypen genom att de är vanligare eller mer rikligt förekommande i naturtypen än i andra typer av miljöer. Här finns också ekologiskt viktiga "nyckelarter" som utgör livsmiljö för många andra arter. Bland sådana arter kan nämnas trädarter i skogsekosystem.

Förekomsten av enskilda arter, liksom deras värde för att stödja tolkningen och avgränsningen av naturtypen, kan variera inom naturtypens utbredningsområde.

Typiska arter

Typiska arter ska vara typiska för naturtypen; tydligare än så beskrivs inte begreppet i art- och habitatdirektivet. De är viktiga bland annat genom att de behöver ha gynnsam bevarandestatus för att naturtypen ska anses ha gynnsam bevarandestatus. Vilka arter som ska anses vara typiska arter bestäms av respektive medlemsstat utifrån nationella förutsättningar och med hjälp av vägledningsdokument från EU-kommissionen (DG Environment 2023). Typiska arter ska ha en väl belagd koppling till naturtypen på lokal eller regional skala, och någon av de strukturer och funktioner som präglar naturtypen ska utgöra viktiga livsbetingelser för arterna. Enkelt uttryckt är typiska arter positiva indikatorer för naturtypens bevarandestatus, d.v.s. det kan förväntas finnas mer av dem om naturtypen har bättre tillstånd och mindre om naturtypen har sämre tillstånd.

Typiska arter kan i princip tillhöra vilken organismgrupp som helst och för många naturtyper skulle en lista över typiska arter kunna bli mycket lång. Av praktiska skäl begränsas undersökningar av typiska arter ofta till de som är enkla att övervaka med metoder som inte skadar något i naturtypen och samtidigt snabbt visar om naturtypens tillstånd ändras. Det skydd som typiska arter har enligt bland annat miljöbalken och art- och habitatdirektivet är dock inte begränsat till ett sådant urval av typiska arter, utan även t.ex. arter som är svåra att övervaka kan vara typiska arter. Med andra ord är det inget krav att en art t.ex. reagerar snabbt på förändringar för att det ska vara en typisk art, men om man ska följa ett urval typiska arter för att bidra till en bedömning av om gynnsam bevarandestatus eller gott tillstånd nås bör de utvalda typiska arterna vara ändamålsenliga indikatorer. Några typiska arter som tas upp i vägledningarna är valda för att de är representativa för en större grupp av arter med specifika ekologiska behov, så kallade paraplyarter, och några arter för att de kan ge en indikation på lång kontinuitet eller på att naturtypen förekommer i tillräcklig omfattning. Antalet arter som

är listade som typiska i de svenska vägledningarna är av praktiska skäl begränsat. De typiska arter som anges i de svenska vägledningarna är utvalda för att indikera tillstånd och förändringar i naturtypens bevarandestatus på biogeografisk nivå eller tillståndet på lokal skala. För att sätta bevarandemål eller göra utvärderingar av det ekologiska tillståndet på lokal skala och i enskilda objekt eller ytor kan det ibland vara lämpligt att överväga om ytterligare arter är typiska för naturtypen i det aktuella området och bör omfattas av bedömningen. Förekomsten av enskilda arter, liksom deras indikatorvärde för tillståndsbedömningar, kan variera inom naturtypens utbredningsområde.

Komplex naturtyp

En komplex naturtyp är ett större biotopkomplex där en eller flera ytterligare naturtyper kan ingå i den komplexa naturtypen¹⁴. Den komplexa naturtypens areal och tillstånd registreras i sin helhet, men även alla arealer för de naturtyper som ingår i biotopkomplexet ska registreras. Detta resulterar i geografiskt överlappande arealer (se *Figur 2*). Komplexa naturtyper är ofta geografiskt vidsträckta i jämförelse med andra naturtyper. En aapamyr (7310) kan till exempel inkludera förekomster av källor (7160), rikkärr (7230) och skogsbevuxen myr (91D0). I Tabell 1 listas de nio komplexa naturtyper som förekommer i Sverige, samt vilka andra naturtyper de ofta inkluderar.

Tabell 1. Komplexa naturtyper

KOD	Komplex naturtyp	Grupp	Naturtyper som ofta ingår i den komplexa naturtypen
1130	Estuarier	Hav	1110, 1150, 1610 och 1620
1160	Stora grunda vikar och sund	Hav	1110, 1140, 1150, 1170, 1610, 1620, 1630, 7140
1610	Rullstensåsöar i Östersjön	Kust	1110, 1150
1620	Skär och små öar i Östersjön	Kust	1150, 1170, 1210, 1220, 1230, 1630, 1640
1650	Smala vikar i Östersjön	Hav	1150, 7140
7110	Högmossar	Våtmarker	7140, 3160, 7160, 9080, 91D0
7120	Degenererade högmossar	Våtmarker	7140, 7160, 7220, 7230, 9080, 91D0
7310	Aapamyrar	Våtmarker	7140, 7160, 7220, 7230, 9080, 91D0
7320	Palsmyrar	Våtmarker	7140, 7160, 7220, 7230, 9080, 91D0

¹⁴ DG Environment. 2023. *Reporting under Article 17 of the Habitats Directive: Guidelines on concepts and definitions – Article 17 of Directive 92/43/EEC, Reporting period 2019-2024*. Brussels, p. 67

Naturtyp

Med naturtyp avses alltid i detta dokument de livsmiljötyper som är listade i Art- och habitatdirektivets bilaga 1. Begreppet livsmiljötyp används i formella sammanhang tex i Förordningen om områdesskydd. Även andra benämningar såsom Natura-naturtyp/Natura 2000-naturtyp förekommer och det kan konstateras att begreppen används synonymt. I dagligt tal kallas dessa livsmiljötyper ofta Natura 2000-naturtyper (eftersom vi ska peka ut Natura 2000-områden för dem). Naturtyperna/livsmiljötyperna förekommer även utanför Natura 2000-områden och alla naturtypsförekomster ska vägas in i bedömningen av gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå. Motivet till att använda begreppet ”naturtyp” är för att undvika förväxling med begreppet arters livsmiljöer. Naturtyp är också det begrepp som används i Havs- och Vattenmyndighetens ”Vägledning för länsstyrelsernas översyn av bevarandeplaner för Natura 2000-områden som berörs av den nationella planen för omprövning av vattenkraft” (2021-03-09).

Vem gör vad

Följande myndigheter, institutioner och organisationer förmedlar information av relevans för arbetet med art- och habitatdirektivets naturtyper i Sverige och i övriga Europa. Notera att listan inte är uttömmande.

Europeiska miljöbyrån (European Environment Agency, EEA)

Officiell EU-myndighet med ansvar att bland annat samla och validera data från medlemsstaternas artikel 17-rapportering och att bistå EU-kommissionen med att sammanställa den EU-övergripande analysen av statusen för naturtyper och arter i Europa. EEA koordinerar också och ansvarar för en rad olika relevanta tjänster, plattformar och samarbetsnätverk, till exempel Biodiversity Information System for Europe (BISE), European Environment Information and Observation Network (Eionet) och European Topic Centre on Biodiversity and Ecosystems (ETC BE).

Havs- och vattenmyndigheten (HaV)

Havs- och vattenmyndigheten är svensk förvaltningsmyndighet på miljöområdet för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. Myndigheten har bland annat ansvar för skydd av naturtyper och arter i sjöar, vattendrag och hav. Havs- och vattenmyndigheten har det centrala vägledningsansvaret för områdesskydd som syftar till bevarandet av havs- eller vattenmiljöer eller grundvatten enligt 2 § i förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är svensk förvaltningsmyndighet på miljöområdet i frågor om klimat och luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp och avfall, miljöövervakning samt miljöforskning. Naturvårdsverket har det centrala ansvaret för områdesskyddet enligt 2 § i förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Myndigheten har bland annat ansvar för artikel 17-rapporteringen i Sverige.

SLU Artdatabanken

SLU Artdatabanken är ett kunskapscentrum för Sveriges arter och naturtyper. SLU Artdatabanken tillhandahåller tjänsterna Artfakta (samlad artinformation) och Artportalen (rapporteringssystem för artobservationer).

Förvaltningsmyndigheter av Natura 2000-områden

Länsstyrelsen ansvarar i länet för områdesskyddet. De är också ansvariga för att besluta om bevarandeplaner med bevarandemål för Natura 2000-områden, och att vid behov uppdatera dem. Kommunen ansvarar dock för det områdesskydd som den har förordnat om och Skogsstyrelsen ansvarar i länet för biotopskyddsområden enligt 6 §, vilket framgår av 2 § i förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Länsstyrelsen säkerställer att nödvändiga bevarandeåtgärder genomförs och hanterar Natura 2000-prövningar.